

Yerel Yönetimlerin Tarım Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: Gaziantep İli Örneği

An Assessment On Agricultural Policies Of Local Governments: Gaziantep Province

Hasan Emre BİTGİN

Kent Bilimci, Kapadokya Üniversitesi
emrebitgingbb@gmail.com

Makale Başvuru Tarihi / Received: 10.05.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 30.06.2023

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi

Ekrem ASLAN

Doktorant, Çukurova Üniversitesi
ekremaslan2005@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8829-7901>

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Tarım,
Tarım politikaları,
Gaziantep,

Tarım, tarih boyu toplumların giderek artan ve çeşitlenen gıda, tarımsal ürün taleplerinin karşılanması, tarımsal ürünlerin işlenmesine dayalı üretim ağları ile milli gelir, ihracat ve istihdama, biyolojik çeşitlilik ve ekolojik dengeye olan katkısı ile oldukça önemli ve stratejik bir sektör niteliğinde var olmuştur. Ülkelerin gıda ihtiyaçlarını dışa bağımlı olmadan karşılama hedefleri tarımsal üretimin desteklendiği politikaların uygulanması ile mümkün olmaktadır. İyi tarım uygulamaları ve gıda güvenliğine uygun çevreye duyarlı üretimlerin artırılmasına yönelik politikaların uygulanması, etik ve ekolojik boyutta faydalı ve ciddi yaptırımları olan tebliğ, yönetmelik ve yasaların oluşturulması insan sağlığına, ekolojiye duyarlı ve sürdürülebilir üretimlerin artırılmasına olanak sağlayacaktır. Bu kapsamda tarımsal üretime, çiftçiye ve gıda üretimine verilen desteklerin, üretimin verimli, doğaya ve insana zarar vermeyecek şekilde sürdürülebilir olarak artırılmasında uygulanan yerel tarım politikalarının etkisi oldukça önemlidir. Bu çalışmada Gaziantep ilinde uygulanan tarım politikaları araştırılmıştır ve Gaziantep ilindeki il, ilçe belediyeleri, il tarım ve orman müdürlüğünün tarımsal faaliyetleri incelenmiştir. Bu faaliyetlerin etik, hukuki, ekolojik ve yönetsel boyutları üzerinde durulmuştur. Gaziantep ilinde tarım politikalarını oluşturan yapıların il, ilçe belediyeleri, il müdürlükleri olduğu ve bu politikalara etki eden alt birimlerin ise meslek odaları ve üretici birlikleri olduğu gözlemlenmiştir.

ABSTRACT

Keywords:

Agriculture,
Agricultural
Policies,
Gaziantep

Throughout history, agriculture has existed as a very important and strategic sector with the increasing and diversifying demands of societies for food and agricultural products, production networks based on the processing of agricultural products, and its contribution to national income, exports and employment, biological diversity and ecological balance. The goals of meeting the food needs of countries without being dependent on foreign sources are possible with the implementation of policies that support agricultural production. Implementation of policies to increase environmentally friendly production in accordance with good Agricultural practices and food safety, and the creation of communiques, regulations and laws that have beneficial and serious sanctions in ethical and ecological dimensions will enable to increase sustainable productions that are sensitive to human health and ecology. In this context, the effect of local agricultural policies is very important in increasing the support given to agricultural production, farmers and food production in a sustainable way that does not harm nature and people. In this study, the agricultural policies implemented in Gaziantep province were investigated and the agricultural activities of the province, district municipalities, provincial agriculture and forestry directorate in Gaziantep were examined. Research has been conducted on the ethical, legal, ecological and managerial dimensions of these activities. It has been observed that the structures that make up the agricultural policies in Gaziantep are provincial, district municipalities and provincial directorates, and the sub-units that affect these policies are professional chambers and producer unions.

1. GİRİŞ

Tarımın en genel tanımı; bitki yetiştirme (fitotekni) ve hayvan yetiştirme (zootekni), bitkisel ve hayvansal ürünleri elde etme, bitkisel ve hayvansal ürünlerin nitelik ve niceliklerini iyileştirme, pazara hazırlama (marketing ve standardizasyon), saklama (depolama) ile değerlendirme (teknoloji) bilimi şeklinde ifade edilmektedir (Eser ve ark., 2000). İnsanoğlunun toplayıcılık-avcılık dönemleri sonrası topraktan yararlanmaya başlamasıyla yerleşik hayata geçmesinden bu yana tarım ürünleri temel beslenme ve ekonomik gelir kaynağı olarak insan ve toplumların yaşamı için oldukça önemli bir sektör haline gelmiştir (Kaya ve ark.,2021). Tarımın özellikle son yıllarda uluslararası gelişmişlik düzeyine bağlı olmaksızın tüm dünyada hassas ve stratejik bir sektör haline geldiği bilinmektedir. Türkiye’de ekonomik ve politik açıdan oldukça önemli olan tarım sektörü ülkenin zengin toprak kaynakları, biyoçeşitlilik, tarıma elverişli iklim koşullarının varlığı ile geliştirilebilir bir sektör haline gelmiştir (Hatunoğlu ve ark., 2012). Türkiye’de artan nüfusun besin maddelerine olan ihtiyacının tarımsal alanda üretilen ürün miktarının artırılması ile sağlanacağı kabul edilen bir gerçektir. Dolayısıyla hızla çoğalan insan topluluklarının gereksinimlerini karşılamak için birim alandan daha bol ve kaliteli üretim yapmak günümüz tarımsal üretimin temel amaçlarından olması Türkiye’de tarımın ekonomik, politik ve stratejik önemine dikkat çekmektedir.

Türkiye’de 1980’lerden günümüze tarımın gayrisafi milli hasılaya katkısı düşüş seyrederek, 2020 yılında %6,7 seviyesine indiği, milli hasıladaki düşüşle paralel şekilde tarım sektöründe tarımsal istihdam, tarımsal ihracatın ve kırsal nüfusun toplam nüfus içerisindeki payının da giderek azaldığı ifade edilmektedir. Dünyada tarımsal alanda kendine yetebilen ülkeler arasında yer alan Türkiye tarımı, uygulanan politikalar ve verilen desteklerle büyümeye devam etmektedir. Son 17 yılın 14’ünde büyüyen tarım sektörü, 2003-2019 döneminde yıllık ortalama yüzde 2,8büyüme gerçekleştirmiştir. 2019 yılı büyümesi ise yüzde 3,3’tür. Neo-liberal tarım politikalarının etkisi ile özellikle 2000li yıllardan itibaren tarım sektöründe hızlı bir dönüşümün yaşandığı gözlemlenmiştir. Tarım sektöründe var olmaya çalışan çiftçilere verilen desteklerin küresel anlamda rekabet edebilecek seviyede olmaması, çiftçinin üretime teşvikinin sınırlı olması ve üretimden sonraki pazarlama sürecinde yetersiz kalmasından dolayı tarım sektörünün makro ekonomiye katkısı görece olarak gerileyen, rekabetçi gücünü kaybeden bir sektör olma özelliği göstermesine neden olmaktadır (Bingöl ve Meçik, 2021:602). Elde edilen verilerden yola çıkarak izlenen ve izlenecek olan tarımsal politikaların küresel anlamda yaşanan ve yaşanması öngörülen krizler ile mücadele etmede oldukça önemli rol oynayacağı bilinmektedir. Türkiye’nin bu anlamda gerekli önlemler alınarak yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde doğru ve yeterli tarım politikalar ile süreç yönetiminde etkin ve etkili seviyeye ulaşması için kısa vadede tarımsal ve iklimsel yönetim anlamında yapılacak çalışmaların artırılması önem kazanmaktadır.

Türkiye’de tarımsal gelişimi sürdürülebilir hale getirmede önemli oluşumlar arasında yer alan, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde de etkin şekilde tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesinde rol alan yapıların kooperatifler olduğu bilinmektedir. Kooperatifler tarım politikalarının oluşumunda önemli derecede etkilidirler. Küçük ölçekli tarım üreticilerinin rekabete karşı direnememesi, üretimlerinin kısıtlı kalması bu üreticilerin, üreticilerin yaşadıkları zorluklarla daha kolay başa çıkabilmeleri için güç birliği yaparak oluşturdukları kurumsal yapılar kooperatiflerdir. Türkiye’de kooperatifleşmenin temelleri 1800lü yıllara dayanmakla birlikte özellikle Cumhuriyet Dönemi’nde yapılan yasal düzenlemeler ile devletin kooperatifleşme örgütlenmesinin ön planda

tuttuğu gözlemlenmiştir. Söz konusu yasalar ve yasal düzenlemeler kooperatifleşmenin gelişiminde devlet politikalarının belirleyici nitelikte olduğunu göstermektedir (Can ve Sakarya, 2012:33). 1960lı yıllardan itibaren planlı kalkınma döneminde de tarımsal kooperatifleşmeye verilen devlet destekleri yasal düzenlemelerle devam ederken, ulusal ve yerel kalkınma planlarında da tarımsal kooperatif ve birliklerin geliştirilmesine yönelik hedefler ve çalışmalar varlığını sürdürmektedir (Pakdemirli, 2019:179).

Tarımsal faaliyetlerin ana kollarından biri olan hayvancılık ve hayvansal üretim Türkiye için önemli sektörlerdendir. Türkiye kişi başına düşen hayvansal besin oranı düşük olan ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye coğrafi konumu, nüfus yoğunluğu ve tarımsal alanların yeterli durumda olmasının yanı sıra kaynaklar doğru şekilde değerlendirildiğinde dünyaya ihracat yapabilecek düzeye erişebilme imkanına sahip ülke konumunda olabileceken özellikle 2010 yılından sonra canlı hayvan ve sığır eti ithalatına başlamış bir ülkedir. Türkiye'nin bu olanaklarının ve potansiyelinin doğru şekilde değerlendirilememesi ülkeyi ithalatçı konumuna düşürmüştür(Akman, 2019:8). Ulusal ve yerel tarım politikalarına hayvancılık ve hayvansal üretimler ile ilgili uygulama ve desteklerin dahil edilmesi ile bu sektörün yeniden canlanarak Türkiye'yi tarımsal anlamda dışa bağımlı olmayan, kendi kendine yetebilen ve ihracat yapabilen ülke yapılabilmesinin mümkün olduğu bilinmektedir.

Çalışmada,6360 sayılı büyükşehir yasasının kırsal Alana olası etkileri, perspektifinden bakılarak kamu kurumları ve yerel yönetim birimlerinin başında gelen belediyelerin Tarımsal politikalara ve tarımsal üretim potansiyeline yerleşme olgusu açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Gaziantep İli Tarım Politikaları etik, hukuki, ekolojik, yönetsel ve ekonomik boyutlarda araştırılıp, incelenmiştir. Gaziantep'te uygulanan tarım politikalarını belirleyen en önemli kurumlar olan Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri ve Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün tarımsal faaliyetleri ve verileri üzerinde odaklanılmıştır.

Gaziantep ili Tarım politikaları incelemesi göz önüne alındığında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri ve Gaziantep Tarım İl Müdürlüğü'nün Tarımsal üreticilere yönelik hizmet ve destekleri Tarım Sektörünün GSMH içerisindeki payını arttırmaya yönelik çabaları görülmektedir. Gaziantep İli örneğinde olduğu gibi özellikle Büyükşehir Belediyelerinin Tarımsal üretimi arttıracak politikaları geliştirme ve önceliklendirmeleri ülkenin gelişmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

2.TARIM SEKTÖRÜ VE TARIM POLİTİKALARI

Toplumun gıda ihtiyacının karşılanmasında, tarım dışı sektörlerde hammadde üretilmesinde, sağlıklı iş gücü ve kalkınmanın finansmanının sağlanmasında en önemli rolü üstlenen tarım sektörünün hızlı kentleşmenin etkisi, sanayileşmedeki artış, hizmet sektöründeki hızlı büyüme ile küresel ekonomiden aldığı pay gittikçe azalmaya başlamıştır. Tarımsal alanların kentleşme oranlarına bağlı azalması ile geri planda kalan tarım sektörü nüfus artışı ile birlikte artan gıda talebini karşılamakta zorlandığından dolayı birçok ülke teknolojik ve genetik yöntemlerle tarımda verimliliği arttırmak için çalışmalar başlatmıştır. Bu ülkeler katma değeri yüksek, iş gücüne dayanmayan tarımsal ürünlerin üretimine yönelmişlerdir (Bayraç ve Yenilmez, 2005:94).

Tarım sektörü insanın en temel gıda, barınma, giyim gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına olan katkısı, ekolojik dengenin sağlaması, sektöre doğrudan ya da dolaylı olarak sağladığı istihdam katkısı ile toplumsal yaşamın merkezinde yer alan bir sektördür. Tarım sektörünün doğa şartlarına bağlılık, üretim sürecindeki karşılaşılan olası risklerin fazlalığı, ürün çeşitliliği ve özellikleri, üretici tipolojisi ve piyasa koşullarından dolayı sanayi ve hizmet sektörüne göre farklı ve değişken yapılı bir sektördür. Sektörün bu özgün koşulları tarım sektörüne yönelik geliştirilen politika amaç ve araç tercihlerini etkilemiştir. Ülkelerin tarımsal ürün ve gıda üretimi anlamında kendi kendine yeterliliği ve ekonomik güç sağlayan tarımsal ürün ve gıda ihracatında kapasite artırımına yönelimine dayalı strateji geliştirmeleri ile birlikte tarım politikalarında özellikle fiyat ve girdi destekleri ile ilgili müdahaleci politikalar geliştirilmeye ve uygulanmaya başlanmıştır (Cengiz, 2010:6).

Tarım politikası devleti yöneten birimler tarafından sürdürülen faaliyet süreci ya da yönlendirici prensipler olarak tanımlanmaktadır. Dolayısı ile tarım politikası tarımsal üretime, pazarlamaya ve tüketim kanallarına yön veren bir tür ekonomi politikasıdır. Tarım kanununda amaçları; toplumun beslenmesi için gerekli olan tarımsal üretimi garanti etmek, tüm ürünlerin arzında ve fiyatlarında istikrarı sağlamak, ekonomik gelişime, ihracata katkı sağlamak, tarımsal ürün piyasa istikrarsızlığını azaltmak, çiftçilerin gelir seviyesini yükseltmek, tüketiciye uygun fiyatlı gıda temin etmek ve doğal kaynakları, çevreyi, ekolojik dengeyi korumak olan tarım politikaları genellikle konjonktürel, fonksiyonel ve strüktürel olmak üzere üç farklı sınıfta incelenmektedir (Küzeci, 2011). Konjonktürel tarım politikalarında tarım sektöründeki gelişimin sağlanabilmesi; tarım işletmelerinin bünyesel durumunun sağlamaştırılması, tarım sektöründe çalışanların genel eğitim ve mesleki eğitim, gelir seviyelerinin artırılması, tarımda gelişmiş birliklerin, örgütlerin ve kooperatifçiliğin geliştirilip, güçlendirilmesi ile sağlanacağı ön görülmektedir. Böylelikle kırsaldan kente göçün azalması, üretimin artmasıyla iç ihtiyacın azalıp, ithalata yönelimin azalması, ürün arzının artması gibi hedeflere ulaşılması beklenmektedir. Bu hedeflere ulaşım için fiyatlara tesir, arzın düzenlenmesi, arz miktarı, talebe tesirler gibi alanlarda tedbirler alınması gerekmektedir. Fonksiyonel tarım politikalarında genel amaç ekonomik gelişmeyi ve tam istihdamı sağlamak için genel ekonomik tedbirlerin alınmasıdır. Dolayısı fonksiyonel tarım politikasında ekonomik kaynakların etkili ve verimli kullanılmasına, ekonomik istikrarın sağlanmasına, dengeli ve adil gelir dağılımının sağlanması ile ekonomik özgürlüğün ve güven ortamının oluşturulmasına, doğru ve etkili para politikalarının faaliyete geçirilmesine önem verilmektedir. Strüktürel veya bünyesel tarım politikası ise tarım faaliyetlerini etkileyen tüm faktörleri kapsayan bir politika olmakla birlikte temelde tarımsal bünye anlamında teknik, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır. Bu politika kapsamında alınan tedbirlerin kombinasyonu; sosyal ve politik formları yanıtlayacak, ekonomik strüktüre uyumlu, zaman seçimine uygun ve başka dallarla uyumlu olacak şekilde planlanmalıdır (Küzeci, 2011:17). Devlet yöneticilerinin yerel, ulusal veya uluslararası düzeyde uygulayacakları ve geliştirecekleri tarım politikaları bu sektörün gelişimine, sektörden fayda sağlayacak kişilerin talebine, çevre ve insan sağlığına öncelik verecek evrensel faaliyetleri içermesi ile başarı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.1. Dünya’da Uygulanan Tarım Politikaları

Tarım sektörünün genel ekonomideki konumunun belirlenmesi, tarımsal nüfusun gelirinin seviyesinin belirlenmesi, ürün tercihleri, tarım ürünlerinin fiyat değişimine karşı alınacak önlemler ve benzer konular Dünya’da uygulanan tarım politikalarının temelini oluşturmaktadır. Tarım sektöründeki sorunların çözümü için yol haritası niteliğinde olan tarım politikaları tarımsal ekonominin mikro ve makro düzeydeki sorunları için de çözüm üretecek faaliyetler ile dünya genelinde desteklenmektedir. Tarım işletmelerinin yönetimi, organizasyonu, yapısı, faaliyetleri vb. ile ilgili sorunlar mikro düzeyde iken, tarım ürünlerinin yurtiçi ve yurtdışı pazarlanması, fiyatlardaki dalgalanmalar, devletin alımlar yolu ile piyasaya müdahaleciliği, kırsal refah vb. konular ile ilgili sorunlar ise makro düzeyde olan sorunlardır (Cengiz, 2010:9).

Dünya’da uygulanan tarım politikaları sürekli önemini korumasına rağmen, ülkelerin gelişmişlik düzeyine, tarımsal üretim tercihlerine, uluslararası ve uluslararası kurumların liberal politikalarının dayatmalarına göre ülkelere göre değişkenlik göstermektedir. Özellikle Avrupa Ülkeleri tarımda teknolojiye yer veren, küresel iklim krizlerine ve sonuçlarına çözüm üretecek ortak politikalar uygulamaktadır. Teknolojinin ilerlemesi ile akıllı tarım uygulamalarının dünya genelinde ivme kazanması tarımın dış faktörlerden minimum düzeyde etkilenecek şekilde verimli üretim hacmine ulaşılmasına olanak sağlamıştır. Mısır, buğday ve arpa ürünleri için gübreleme miktarının belirlenmesinde, tarımsal üretim yapılacak alan için toprak haritalarının oluşturulması, bağcılık ve meyve yetiştiriciliğinde ürün kalitesinin belirlenmesi, çiftlik hayvanlarının takibi ile ilgili alanlarda akıllı sensörler kullanılarak tarımda da Endüstri 4.0 devrimine adım atıldığı bilinmektedir (Yüksel, 2020:84).

İyi tarım uygulamalarının tamamlayıcısı niteliğinde olan sürdürülebilir tarım ve doğal kaynakların korunması, gıda güvenliği için gelişmiş olan ülkeler ve gelişmekte olan bazı ülkelerde stratejiler ve politikalar geliştirilmektedir. Örneğin İngiltere’de gıda ve tarım alanında AR-GE ve iyi üretim uygulamaları desteklenirken, geliştirilen ve uygulanan tarımsal politikalar ile tarımsal teknoloji, yenilikçilik ve sürdürülebilirlik konusunda İngiltere dünya lideri olma niteliğinde bir ülkedir. Tarım ve gıda sektöründe yaşanan birçok zorlukla birlikte küresel piyasada çevresel, ekonomik ve sosyal hedeflerin değişmesine rağmen İngiltere tarım-teknoloji sektörü için büyük fırsatlar yaratan ülkeler arasında yer almaktadır.

2.2. Türkiye’de Uygulanan Tarım Politikaları

Türkiye’de devleti yöneten hükümetler kendi dönemlerinde tarım ile ilgili politikalar geliştirmeye çalışmış ama bu politikaları bütüne yaklaştıramadıkları için yerelde ilgili kamu kuruluşları kendi tarım politikaları ile faaliyet göstermişlerdir. Ulusal ve yerel anlamda tarım politikalarının yazılı bir biçimde belirlenmesi kalkınma planları ile başlamıştır. Geleneksel Türk Tarım Politikasının temel hedefleri (tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesi, yeni teknolojilerin etkin olarak kullanılması, tarımsal üretim ve verimliliği arttırmak, halkın beslenme düzeyini arttırmak ve iyileştirmek, tarım ürünleri arzında ve fiyatlarında istikrar sağlamak, gelir farklarını azaltmak vb.) AB Ortak Tarım Politikası hedefleri ile paralel anlamda uyumluluk gösteren hedeflerdir. Bu hedefler gelişmiş ülkelerin hedeflerine benzer olmakla birlikte hedefleri gerçekleştirmede ulaşılan sonuçlar ne yazık ki aynı seviyede olmamıştır. Devlet Planlama Teşkilatı kalkınma planlarında hedefler her hazırlanan planların döneminde tekrar edildiği halde, hedeflere ulaşmada izlenecek yol, yöntem, gerekli olan zamansal

programlamaya vs. yer verilmemiştir. 1980li yıllardan bu yana tarımda planlamaya ve tarımsal gelişim politikalarına verilen önem gittikçe azalmıştır (Yapar, 2006:26).

Türkiye’de uygulanan tarım politikaları genel olarak doğrudan gelir desteği, taban ve tavan fiyat uygulamaları ile fiyat müdahaleleri, zirai krediler ve faiz sübvansiyonları, arz kontrol önlemleri, doğal afet, teşvik primi ödemeleri ve tarım sigortaları uygulamaları başlıkları altında uygulanmaktadır. Yerel yönetimler de kalkınma planlarındaki stratejik hedeflerin yanı sıra bu alanlara uygun yerel politikalarını belirlemektedirler. Tarımsal destekleme politikaları faiz yolu ile destekleme, girdi sübvansiyonları, diğer ödemeler ve genel hizmetler yolu ile destekleme, doğrudan ödemeler yolu ile destekleme (mazot, gübre destekleri, yem bitkileri destekleri, su ürünleri destekleri, hayvancılık, arıcılık destekleri, aşı destekleri, prim ödemeleri, sertifikalı fide/fidan destekleri vb.) şeklinde uygulanmaktadır.

Türkiye’de ulusal tarım politikalarının yanında tarım sektörüne ve tarımsal uygulamalara etki eden uluslararası anlaşmalar da mevcuttur. Dünya Ticaret Örgütü’ne üye olan Türkiye 1994 yılında yürürlüğe giren Uruguay Turu Anlaşması’da imzası olan ülkeler arasındadır. Uruguay Antlaşması genel olarak ülkelerin tarım sektörüne verdikleri iç desteklerin indirgenmesi, sübvansiyonlu diğer ülkelere ürün satış miktarının azaltılması, iç pazarları koruyucu önlemler kapsamında, sağlık ve bitki sağlığı önlemlerinin dünya genelinde uyumlaştırılması ile ilgili düzenlemelerin uygulanmasını içeren bir anlaşmadır. Türkiye’nin de dahil olduğu uluslararası diğer anlaşmalar Avrupa Birliği Gümrük Anlaşması, IMF-Dünya Bankası Anlaşmaları’dır. Avrupa Birliği Gümrük Anlaşması temel olarak tarım ürünlerini kapsam dışı bırakan bir anlaşma olsa da içeriğinde süt, tahıl ve şeker bulunan işlenmiş ürünlerini kapsamaktadır. IMF-Dünya Bankası Anlaşmaları tarım politikalarında önemli değişiklikler öngörmekle birlikte destekleme fiyatlarının “dünya fiyatları” seviyesine çekilmesi, girdi ve çıktıya dayalı destekleme sistemi yerine Doğrudan Gelir Desteği sistemine geçilmesini uygulamaya alan bir anlaşmadır (Yapar, 2006:78).

2.3. Gaziantep İli Üretim Potansiyeli

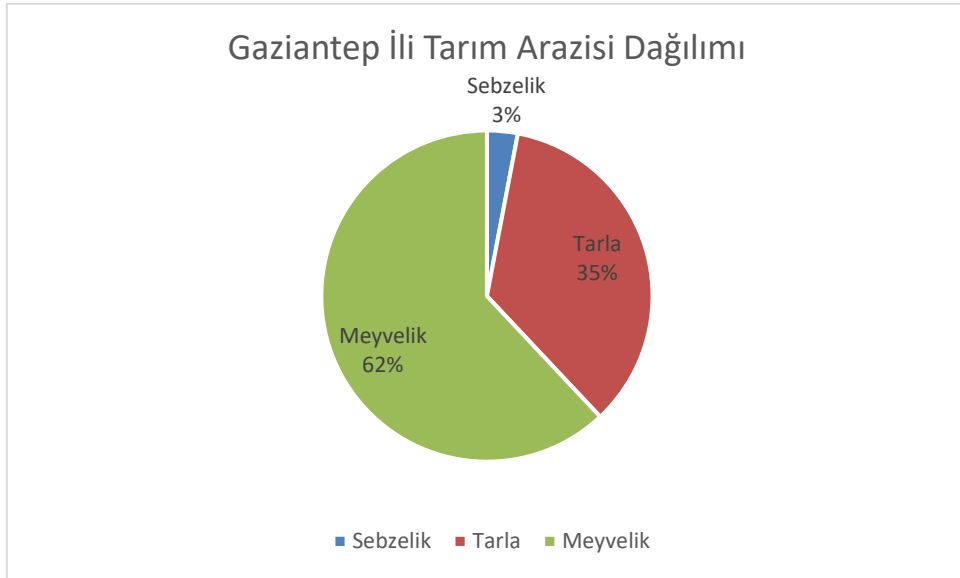
Türkiye’de Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin kesişme noktasında yer alan Gaziantep ili sanayi ve gelişmişlik bakımından Türkiye’nin en önemli şehirleri arasındadır. 2020 verilerine göre nüfusu 2.101.157 olan ayrıca yabancı sığınmacılara da ev sahipliği yapan Gaziantep bulunduğu coğrafi konum, sanayileşme anlamındaki gelişmişlik düzeyi, liman kentlerine olan yakınlığından dolayı oldukça yüksek oranda göç alan bir şehirdir. Gaziantep ilinin en önemli geçim kaynakları tarım, sanayi ve ticarettir. Ancak bu sektörlerden Tarım sektörü ağırlıklı olarak öne çıkmaktadır. Güneydoğu Anadolu Projesi’nin tamamlanması ve doğru, etkili tarım politikalarının geliştirilmesi ile kentte tarımsal faaliyetlerin arttırılması planlanmaktadır. Gaziantep gelişmiş sanayisinin de etkisi ile Türkiye’de ihracat payı yüksek olan şehirler arasındadır. Bölgenin lokomotif ili olan Gaziantep, 2020 yılında 7 milyar 932 milyon 652 bin \$ ihracat ile Türkiye’nin en çok ihracat yapan beşinci ili konumuna ulaşmıştır. Tekstil ve hammaddeleri, hububat-bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri, halı, kimyevi maddeler ile ağaç ve orman ürünleri Gaziantep ilinin ihracatında önde gelen sektörlerdir

3. GAZİANTEP’TE TARIM VE UYGULANAN TARIM POLİTİKALARI

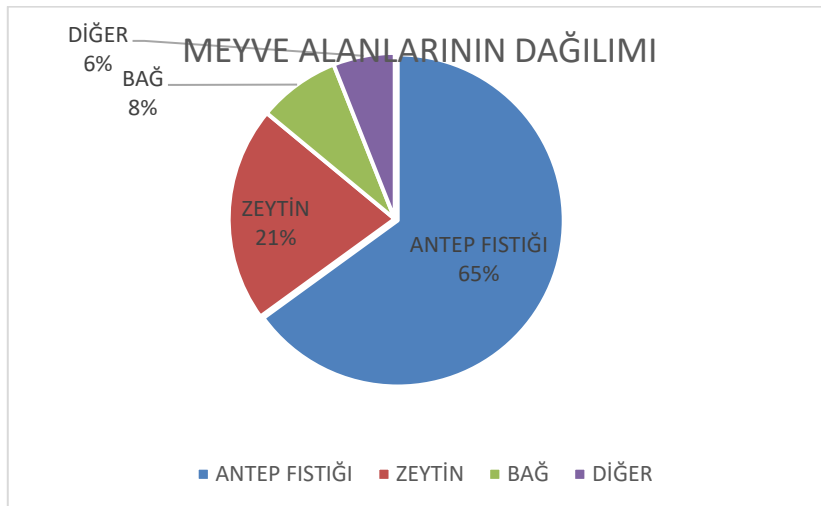
Gaziantep ilinde uygulanan tarım politikaları bakanlıklara bağlı il müdürlükleri, büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarafından yürütülmektedir, meslek birlikleri ve odaları da tarımsal faaliyet çalışmalarını ile çiftçilere destek sağlamaktadır.

Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü’nün 2019 yılında yayınlamış olduğu brifing verilerine göre Gaziantep’te toplamda 3.454.150 dekarlık tarım alanı bulunmaktadır. Bu rakam ildeki arazi dağılımının %50,6’sını oluşturmaktadır. Tarım arazisinin tarımsal ürünlerin üretimine göre grafiksel boyutu Şekil 1’de verilmiştir.

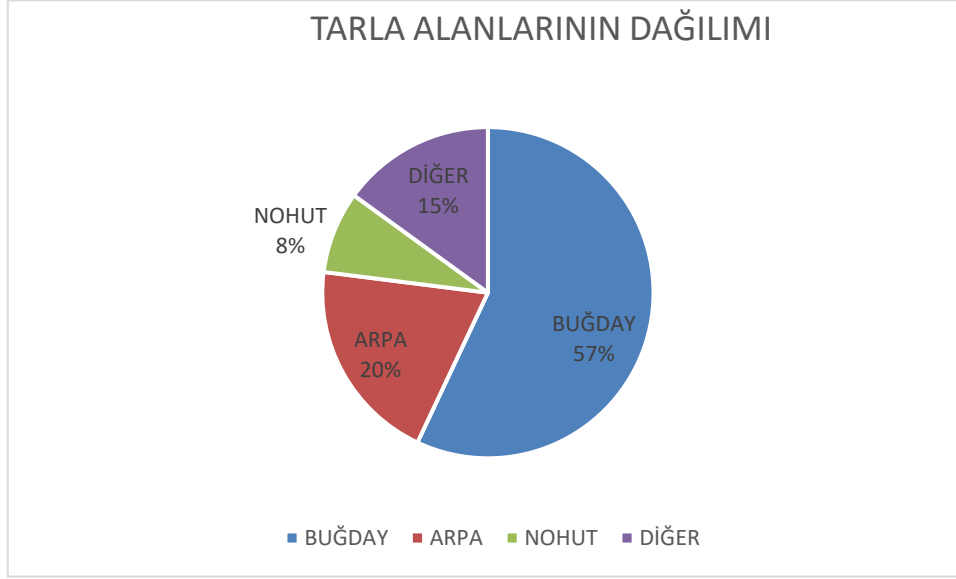
Şekil 1. Gaziantep İli Tarım Arazisi Dağılımı- 2019

Şekil 2. Gaziantep İli Meyve Alanlarının Dağılımı- 2019

Şekil 3. Gaziantep İli Tarla Alanlarının Dağılımı- 2019

Gaziantep ilinde tarımsal alanlarda en çok paya sahip tarımsal ürünler antepfıstığı ve buğdaydır. Antepfıstığı bölgede üretim ve ticareti en çok yapılan tarım ürünüdür ve Türkiye üretiminin %31'i Gaziantep'te üretilmektedir. Buğday ise Gaziantep'teki özellikle makarna sektörünün hammadde ihtiyacına karşılık veren önemli bir tarım ürünüdür ve Türkiye üretiminde %1'lik üretim payına sahiptir. Gaziantep ili nane ve sarımsak üretiminde Türkiye'de birinci sırada yer almaktadır. Araban ilçesinde belediyeler ve il müdürlükleri desteği ile son altı yılda %96 üretim artışına sahip olan Araban Sarımsağı ülkede üretilen sarımsak üretim miktarında %21lik paya sahiptir. Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü üretilen sarımsağın raf ömrünün uzatılıp katma değerinin artırılması için büyükşehir belediyesi ile ortak proje yürüterek sarımsak için soğuk hava deposu ve sarımsak tozu üretim projesini uygulamaya başlamıştır. Tarımsal ürünlerin değer kaybını azaltmak ve tarım ticaretini kayıt altına almak amacı ile Gaziantep ilinde yedi adet lisanslı depo çiftçinin kullanımına sunulmuştur (GTO, 2019a).

Gaziantep'te tarımsal üretim yapılan alanlarının %42si sulanacak durumda iken bu alanların yalnızca %20si sulanmasının temel nedeni enerji maliyetlerinin oldukça yüksek olmasıdır. İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Ardıl ve Doğanpınar barajlarının faaliyete geçirilmesi ile 105.000 dekar alanın daha sulanabileceğini belirtmektedir (GTO, 2019b).

Gaziantep'te sulu ve kuru alanda yetiştirilen önemli tarım ürünleri Şekil 2'de verilmiştir.

Tablo 1.: Gaziantep İli Sulu ve Kuru Alanda Yetiştirilen Önemli Tarım Ürünleri

Sulu Alanlarda Yetiştirilen Ürünler				Kuru Alanlarda Yetiştirilen Ürünler			
Ürün	Üretim Alanı (dekar)	Üretim (Ton)	GSH (Milyon TL)	Ürün	Üretim Alanı (dekar)	Üretim (Ton)	GSH (Milyon TL)
Buğday	404923	201.318	292	Buğday	289.230	77.428	112

SilajlıkMısır	88630	401548	108	Antepfıstığı	1.393.759	26.343	1.080
KırmızıBiber	40.000	60.000	135	Zeytin	446.456	18.000	135
Kiraz	14.071	6.804	14	Arpa	229.668	55.268	71
Sarımsak	21.701	26.451	212	Üzüm	162.391	125.928	164
Nane	6.850	10.395	18	Nohut	95.095	15.171	42
				Mercimek	68140	9358	30

Kaynak: Gaziantep Tarım İl Müdürlüğü, 2019.

Gaziantep ilinde 2019 verilerine göre çiftçi kayıt sistemine kayıtlı 31.616 çiftçi faaliyet göstermektedir. Tarımsal üretim ve teşviklere katkı sağlanması için yerel yönetim ilgili tarımsal faaliyet birimlerine ayırdıkları bütçeleri mali raporlarla ifade etmektedirler. Gaziantep ilinin Şahinbey İlçe Belediyesi 2021 yılında tarımsal destek faaliyeti olarak gerçekleştirdikleri arpa, buğday tohumu dağıtımı, gübre dağıtımı, büyükbaş ve küçükbaş hayvan yemi dağıtımı, fidan dağıtımı ve canlı hayvan dağıtımı faaliyetlerine toplamda 19 milyon lira kaynak ayırmıştır (Şahinbey Bld., 2021).

Şahinbey İlçe Belediyesi 2020-2024 stratejik planında da tarımsal faaliyet ve destek projelerine yer vererek geliştirdikleri tarım politikalarını ifade etmektedirler (Şahinbey Bld, 2020) Geniş tarım arazileri ve üç ovaya sahip olan Oğuzeli ilçesinde Kayacık Barajı ile 20.000 dekar alanın sulaması yapılırken, 2018 yılından bu yana su tutulmaya başlanan Doğanpınar Barajı ile 80.000 dekar alanın sulamasının yapılması hedeflenmektedir. Hem sulak hem kurak arazilerde uygun alanlarda tarımsal üretim yapılan Oğuzeli ilçesinde en önemli tarımsal ürün coğrafi işarete sahip olan nardır. Narın katma değerli ürüne dönüştürülmesi amacı ile bu ilçede belediye desteği ile Oğuzeli Hanımeller Projesi kapsamında kadın kooperatifi kurulması için faaliyete geçilmiş ve nar işleme tesisi kurularak kadınlara istihdam sağlanmıştır. Tarımsal ürünlerin değerlendirilmesinde öncü ilçelerden olan Oğuzeli’nde dolmalık patlıcan, biber, kabak, acur gibi ürünler kurutularak pazarlanmaktadır. Bu ürünler Oğuzeli Kurutmalığı olarak coğrafi işaret almış ürünlerdir. Oğuzeli İlçe Belediyesi 2020-2024 stratejik planında tarımsal politikalarına atıfta bulunarak tarımsal ürün üreticilerine destek sağlayıp, tarımsal ürünlerin katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi için projeler hazırlayıp ve tesisler kuracaklarını beyan etmişlerdir (Oğuzeli Bld, 2020).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi 2021 yılında tarım ve hayvancılık alanında üreticilerin desteklenmesine 8.750.000 TL, tarım ve hayvancılık alanında üreticilere verilen eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerine 2.300.000 TL, diğer tarımsal proje ve faaliyetlere 950.000 TL bütçe ayırarak tarımsal üretime mali destek sağlamıştır (GBB Mali Rapor, 2021).

Gaziantep ilinde bitkisel üretim faaliyetleri kadar hayvancılığın geliştirilmesi, canlandırılması ve teşviki için yerel yönetimler, kalkınma ajansları, il ve ilçe tarım ve orman müdürlükleri projeler üretme ve yürütme üzerine çalışmalar yapmaktadırlar. Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü’nün 2019 verilerine göre 2002-2019 yılları arasında ilde var olan büyükbaş hayvan sayısında %95, küçükbaş hayvan sayısında %32, yumurta tavuğu sayısında ise 5 kat artış olmuştur ve üretilen yumurtaların %10’u ihraç edilmiştir. 2019 yılında canlı hayvan ithalatının yapıldığı bilinmekle birlikte 2019 Ekim ayı sonundan itibaren maliyetlerin artmasına rağmen düşük seyreden kesim fiyatlarının sürdürülebilir seviyeye gelebilmesi amacı ile besilik hayvan ithalatını kapatma kararı almıştır. Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü uyguladıkları politika, yürüttükleri ve uyguladıkları projeler ile 2019 yılında 214 milyon liralık tarımsal

destekleme faaliyeti gerçekleştirmiştir. Özellikle dokuz havzada üretilen on ürün (arpa, buğday, mısır, pamuk, nohut, mercimek, ayçiçeği, yem bitkileri, zeytinyağı, soğan) bu destekleme kapsamında yer almaktadır.

3.1. Etik Boyut

Tarım-gıda sektöründe etik boyut; tarım yapan çiftçilere mikro ve makro üretim ölçeklerine bakılmaksızın adaletli şekilde desteklerin verilmesi, çiftçi ve üreticilerin çıkarlarının gözetilip iyi, güvenilir üretim uygulamalarına teşvikin artırılmasının yanı sıra son ürünün insan sağlığına uygun, gıda güvenliğine uygun, ekolojik şartların korunmasına veya iyileştirilmesine uygun olacak şekilde tüm tüketicilere ulaştırılmasının sağlanması açısından oldukça önemli bir faktördür. İnsanlara güvenilir gıdayı ulaştırmak her devletin en temel görevidir ve güvenilir gıdaya ulaşma her bireyin yaşamsal hakkıdır. Bu bağlamda uygulanacak olan politikaların niteliği ve niceliğini belirleyen en önemli etik faktör ekonomik kazanç değil insan ve çevre olmalıdır. Üretilen tarımsal ürünlerin daha fazla verim ve kazanç elde edebilmek adına iyi tarım uygulamalarından uzaklaşarak üretilmesi, gıda güvenliğinin yok sayıldığı son ürün üretimlerinin gerçekleştirilerek ürünlerin tüketiciye ulaştırılması etik değerleri ve tarladan sofraya gıda güvenliğini ihlal eden uygulamalar olarak kabul edilmektedir (Vural, 2015).

Gaziantep ilinde Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yapılan çalışmalarda iyi tarım uygulamaları bakımından çiftçiye, gıda güvenliğine uygun gıda üretim uygulamaları bakımından gıda üreticilerine örnek olacak dolayısı ile tarım ve gıda etiğine uygun faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Gastronomi ve Tarımsal Eğitim Merkezi'nde iyi tarım uygulamalarının pratikte uygulanmasına yönelik eğitimler teorik ve uygulamalı olarak tarım üreticilerine, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında kadınlara ve geçici koruma altındaki bireylere verilmektedir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Tarımsal Hizmetler ve Gıda Daire Başkanlığı dokuz ilçede dokuz kadın kooperatifi projeleri ile Gaziantep'in her ilçesinde o yöreye özgü tarımsal ürünlerin üretimine destek verip, bu yöresel tarım ürünlerine katma değer kazandıracak gıda güvenliğine uygun gıda üretim tesislerinin kurulmasını ve bu tesislerin kadın kooperatifleri tarafından işletilmesini sağlayacak uygulamalar yapmaktadır. Oğuzeli ilçesinde Ezogelin Kadın Girişimi Kooperatifi büyükşehir belediyesine bağlı gastronomi ve tarımsal eğitim merkezinin serasında yetiştirdikleri tarımsal ürünleri dondurarak kurutma yöntemi ile kurutup ürüne katma değer katan örnek üretim faaliyeti sürdürmektedir. Yine aynı ilçede ve aynı merkezde Zahir Evi Kadın Girişimi Kooperatifi serada üretilen tarımsal ürünlerden turşu, reçel ve yöresel ürünler üreterek üretim ve kalkınma faaliyetlerine devam etmektedir. Yeşil Nizip Kadın Girişimi Kooperatifi yine büyükşehir belediyesi desteği ile kurularak Nizip'te nane üretim ve kurutma tesisinde faaliyet göstermektedir. İslahiye Yesemek Kadın Girişimi Kooperatifi İslahiye ilçesinde üretimi yapılan biberlerden salça ve sofralık baharat üretiminin yanı sıra İslahiye ilçesine özgü üzümlerden geleneksel yöntemlerle üzüm pekmezi üretimi yapmaktadır. Araban'da Araban İlçe Belediyesi ve büyükşehir belediyesi desteği ile kurulan Araban Kadın Girişimi Kooperatifi Araban sarımsağının üretim, depolama ve toz sarımsak üretimi alanında faaliyet gösterip, katma değerli ürün üreterek ekonomik olarak kalkınmayı hedeflemektedir. Bu uygulamalar çiftçilere ve gıda üreticilerine örnek teşkil edecek uygulamalardır.

Tarım ve gıda etiğinin uygulanmasına yönelik önemli diğer bir parametre de tarım üreticilerinin dünya genelindeki tohum sektörünü elinde tutan büyük şirketlere bağımlı kalmadan yerli ve geleneksel, ata tohumlarına ulaşarak üretim yapabilmeleridir. Yerli ve geleneksel tohumların korunması biyoçeşitliliğin korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması ve gıda güvenliği açısından oldukça önemlidir (Vural, 2017).

Gaziantep ilinde uygulanan tarım politikaları ile yerel buğday çeşitlerinin, ata tohumlarının yerinde korunması, çoğaltılması ve pazarlanmasına yönelik projeler hazırlanıp, uygulanmaktadır. Ata tohumu olan Havrani buğday çeşidi kendine has lezzetiyle 4000 yıllık geçmişe sahiptir. Bu çeşit yarı sert olmasının yanı sıra hem ekmeklik hem bulgur sanayisinde kullanılabilir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin uyguladığı proje kapsamında, başlangıçta 750 kg Havrani buğday temin edilip çoğaltılarak 3800 kg tohum elde edilmesi sağlanmıştır. Yerel meyve ve sebze tohumlarının yerinde korunması ile ilgili yapılan çalışmalar kapsamında, beş çeşit karpuz, beş çeşit kavun, üç çeşit acur, iki çeşit kabak, bir çeşit bamya ve iki çeşit aspir tohumları çoğaltılarak büyükşehir belediyesi bünyesinde üretimi yapılmaktadır (GBB Mali Rapor, 2021). Yok olmaya yüz tutmuş olan bu çeşit çoğaltılarak gelecek nesillere aktarılması için yapılan çalışmalar il genelinde sürdürülmektedir.

3.2. Hukuki Boyut

Dünya'da ve Türkiye'de tarım ile ilgili politikalar geliştirilirken tarım konusunda çıkarılan kanunlar, mevzuatlar, yönetmelikler referans alınmaktadır. Bu politikalar küresel değişim ve gelişimlerle birlikte yön değiştirebilmektedir. Türkiye'de tarım ve tarımsal üretim anlamında referans alınan en önemli kanun 5488 sayılı Tarım Kanunu'dur. Tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plan ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların tespit edilmesi ve düzenlemelerin yapılması amacı ile oluşturulan kanun; tarım politikalarının, tarımsal destekleme politika ve programlarının amaç, kapsam ve konularının belirlenmesi; bu programların yürütülmesine ilişkin piyasa düzenlemeleri, finansman ve idarî yapılanmanın tespit edilmesi; tarım sektöründe uygulanacak öncelikli araştırma ve geliştirme programlarıyla ilgili kanunî ve idarî düzenlemelerin yapılması ve uygulama yöntem ve esaslarını kapsamaktadır (5488 Sayılı Kanun, 2005).

Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü çiftçilere verdiği destekleri kırsal kalkınma plan ve stratejilerinin yanı sıra bu kanunun esaslarına uygun şekilde vermektedirler. Ulusal ve uluslararası düzeyde tarım ve tarım uygulamalarına ilişkin birçok kanun mevcuttur. Kamu kuruluşları, yerel yönetimler bu kanunlar doğrultusunda tarım politikaları geliştirerek çevreye duyarlı, tarım üreticisine destek, insan ve hayvan sağlığını gözeten projeler yürütmelidirler. Türkiye'de ve Gaziantep ilinde kalkınma planları doğrultusunda tarımsal politika stratejilerini belirleyen yerel yönetimler ve kamu kuruluşları ulusal ve uluslararası uygulama ortakları ile iş birliği içerisinde evrensel tarım yasaları ışığında politikalarını sürdürmek için çalışmalar yapmaktadırlar.

Tarımsal politikaların bir başka hukuki göstergesi de imar yasaları ve imara açılan tarımsal arazilerdir. 3194 sayılı İmar Kanunu yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenmiştir (3194 Sayılı Kanun, 1985). Bu yasa esas gereği herhangi bir saha, her ölçekteki plan esaslarına, bulunduğu bölgenin şartlarına ve yönetmelik

hükümlerine aykırı maksatlar için kullanılmayacağını bildirir. Bu kanun belediyelerin ve yerel yönetimlerin imar düzenlemelerinde referans aldıkları kanundur. Bir de Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı kurum, kuruluş ve müdürlüklerin referans aldıkları 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ile 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu mevzuatta yer almaktadır. 5403 sayılı kanunun amacı; toprağın korunması, geliştirilmesi, tarım arazilerinin sınıflandırılması, asgari tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüklerinin belirlenmesi ve bölünmelerinin önlenmesi, tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazilerin çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak planlı kullanımını sağlayacak usul ve esasları belirlemektir (5403 Sayılı Kanun, 2005).

Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2014-2019 yılları arasında imara açılması talep edilen 22.265,10 dekar alandan 17.889,84 dekarlık alanın imar için izinlendirilmesine bakanlık onayı vermiştir (GTO, 2019d). Tarımsal alanların imara açılmasında tarımsal faaliyet ve üretime zarar vermeyecek, kısıtlamayacak ölçüde olması tarımın sektörel gelişimine katkı sağlayacaktır.

3.3.Ekolojik Boyut

Dünya'da havayı, suyu ve toprağı kirletmeksizin, erozyonu, toprağın tuzlulaşmasını, diğer hastalık ve zararlıların etkisini en aza indirecek tarımsal ve ekolojik tekniklerin geliştirilmesi ve uygulanması gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Dolayısı ile ekolojik tarım ve uygulamalarının artırılması çevre, insan ve toplum sağlığı açısından gerekmektedir. Ekolojik tarım (organik ya da biyolojik tarım); üretimde kimyasal girdi kullanmadan, üretimden tüketime kadar her aşaması kontrollü ve sertifikalı tarımsal üretim biçimidir. Ekolojik tarımın amacı; toprak ve su kaynakları ile havayı kirletmeden, çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığını korumaktır. Gaziantep ilinde Tarım ve Orman Müdürlüğü çiftçileri ekolojik tarıma yönlendirmek, teşvik etmek adına çiftçilere destek sağlamaktadırlar. Gaziantep'te belediyeler de kalkınma ajansları, GAP idaresi vb. kurumlar ile ortak projeler üreterek ekolojik tarım uygulamalarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir olmasına destek vermektedirler. Örneğin İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi ve Nizip İlçe Belediyesi ile ortak yürütülen projede Gaziantep ilinin en çok zeytin üretilen ilçesi olan Nizip'te otuz çiftçiye organik zeytin yetiştiriciliği ve sonrasında organik zeytinyağı üretimi ile ilgili eğitim ve destek verilerek bölgede ekolojik tarım ve ürünlerinin uygulama ve üretiminin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Ekolojik olarak tarıma katkı sağlayacak diğer bir uygulama da yerel çeşitlerin korunması ve çoğaltılmasına yönelik uygulamalardır. Sürdürülebilir tarım, dışa bağımlı olmayan tarım uygulamaları yerel tohum, fide, fidanların yetiştirilip, çoğaltılması ile yerel çeşitlerin nesilden nesile aktarılmasını, bölgenin tarımsal üretim anlamında kendi kendine yetecek konuma erişmesine olanak sağlamaktadır. İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ilde dokuz havzada yetiştirilen on farklı yerel türün yetiştirilmesi ve çoğaltılmasına destek vermektedir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ise ilçelerde yetiştirilen yerel çeşitlerin üretim miktarının ve teşvikinin artırılmasına yönelik çalışmalar yaparak çiftçilere yerel fide dağıtım (2020 yılında beş milyon adet) ve desteği sağlamaktadır. (Gbb, 2021b)

3.4. Yönetimsel Boyut

Türkiye’de yönetsel mekanizmaların yapılandırılması, yönetsel değişimlere, reformlara zemin hazırlanmasının temel kaynağı genellikle kalkınma planlarıdır. İlk kez Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan beş yıllık kalkınma planları yerel yönetimlerdeki kamu birimlerinin yönetim sistemi ve uygulamalarına doğrudan etki etmektedir. Kalkınma planlarında genellikle temel gündem maddeleri yerel yönetimler, sosyo-ekonomik yapılar, özelleştirme, yerel kalkınma dolayısı ile tarım, gıda vb. konulardır (Sevinç ve ark., 2020). Gaziantep ilinde büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri kalkınma planlarında yer alan maddeler ile uyumlu olan politikalar geliştirmektedir. Örneğin 10. Kalkınma Planı’nda yer alan sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için küresel ölçekte başlayan yeni büyüme modeli arayışı ile birlikte önem kazanan “yeşil büyüme” kavramı çerçevesinde özellikle tarım, turizm gibi çevreye duyarlı sektörlerde temiz üretim ve eko-verimlilik ile ilgili vurgu yapılmıştır. Bu maddeye uyumlu olacak düzeyde yapılması hedeflenen çalışma; ekolojik tarım turizminin geliştirilmesi, ekolojik tarım ve organik ürünlerin teşvikine yönelik tesislerin kurulması gibi çalışmalardır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri tarafından 11. Kalkınma Planına da uyumlu olacak şekilde stratejik plan hazırlanarak sadece ekonomik anlamda değil sürdürülebilir tarım, çevre koruma ve atık yönetimi, ekolojik tarım gibi konulara da stratejik planda yer verilerek hedefler oluşturulmuştur.

3.5. Ekonomik Boyutu

Tarımın Türkiye ekonomisindeki önemi her geçen gün artmasına rağmen, üretim ve tedarik zincirindeki yeri maalesef gün geçtikçe azalmaktadır. Özellikle sanayi sektörünün ithalat ve ihracat kalemleri ile istihdam alanında daha büyük ilgi kazanmış olması bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren tarım sektörünün GSMH (gayri safi milli hasıla) içerisindeki payı gittikçe azalmaktadır. Cumhuriyet döneminde tarımın GSMH içerisindeki payı %43,8 seviyelerinde seyrederken bu oran 1970’li yıllarda %36, 1980’li yıllarda %25, 1990’lı yıllarda %16, ve 2000’li yılların ilk dönemlerinde ise %12 seviyelerine kadar gerilemiştir (Yavuz, 2005). Artan nüfus ve ihtiyaçlar ile ülkenin gelir kalemleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise tarımın GSMH açısından 2020 yılındaki toplam GSYH’ye oranı yaklaşık olarak %6,7 seviyelerindedir.

Tüm bu veriler ışığında tarımın ülkelere her dönem sağladığı ekonomik katkılar yadsınamaz derecede önem arz etmektedir. Ancak tarımın ithalat ve ihracat rakamlarındaki yerinden bağımsız olarak insanlığa ve onun hizmetine sunulmuş olan gıda zincirine bakılması şarttır. Türkiye’nin AB müzakerelerinde dahi tarımın ayrı bir kalem olarak ele alınması ve tarımsal projelere bütçe ayrılmış olması da durumun önem ve ciddiyetini açıkça ifade etmektedir. Gaziantep özelinde de tarımsal destek mekanizmaları kurumlar aracılığıyla aktif bir şekilde devam etmektedir. Bu bağlamda tarımsal faaliyet projeleri birer birer hayata geçirilmekte çiftçilerin ekonomik açıdan desteklenmesi sağlanmaktadır. Özellikle tarımsal konularda çiftçilere yönelik verilen bilinçlendirme eğitimleri sayesinde hem ürün verimliliklerinde artış hem de ekonomik açıdan üretime dayalı bir ekonomik modelin benimsenmesi oldukça yaygınlaşmıştır. Çiftçilerin topraktan sofraya kadar olan üretim, işleme ve pazarlama zincirindeki paylarını da önemsemeleri bu eğitimlerin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu faaliyet ve desteklerin sonucunda

Gaziantep ilinde 2004-2019 yılları arasında tarımsal ürünlerin ihracatı 9 kat artarak 2,4 milyar dolara ulaşmıştır ve Gaziantep ili tarıma dayalı sanayinin başkenti olarak tanımlanmıştır (Gbb, 2019).

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Gaziantep'te il müdürlükleri, Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, üretici birlikleri ve meslek odalarının yürüttüğü tarımsal faaliyetler yok sayılmayacak nitelikte olmasına rağmen iklim değişimleri, küresel ısınmanın etkileri, göç ile birlikte nüfus artışı sonucunda tarımsal alanların imara açılması sürdürülebilir tarım ve akıllı tarım uygulamaları ile ilgili projelerin arttırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesine ihtiyaç doğmasına sebep olmuştur.

Yerel tarım politikalarını geliştirmek için çabalayan yöneticiler sadece kalkınma planlarına bağlı kalmadan küresel çapta kabul edilebilir, çevreye, insana, hayvanlara, doğaya duyarlı tarım politikalarını da hayata geçirerek sürdürülebilir ve kalıcı politikaları uygulamalıdır.

11. Kalkınma Planı çerçevesinde yerel yönetimler için oluşturulan tarımsal faaliyet görevlerine Gaziantep Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 stratejik planında yer vermiştir. Bu planda söz konusu eylemler; tarım sayımı yapılması, dijitalleşme, yapay zekâ ve veriye dayalı iş modelleri ile tarımsal bilgi sistemleri geliştirilmesi ve tüm kesimlerin kullanımına açılması ile ilgili faaliyetlerin yapılmasıdır. Ayrıca tarımsal desteklerin etkinliği arttırılması, tarım arazilerinin korunması, etkin kullanımı ve yönetiminin sağlanması hedefler arasında yer almaktadır. Atıl arazilerin tarımsal üretime kazandırılması başta olmak üzere, tarım arazisi piyasalarının geliştirilmesi için arazi bankacılığı sisteminin kurulmasına yönelik düzenlemeler yapılmasının yanı sıra, sözleşmeli üretim desteklenerek özendirilmesi planlanmaktadır. Tarımda suyun verimli kullanılmasına yönelik su tasarrufu sağlayan yağmurlama ve damla sulama gibi modern sulama sistemlerinin ve tarımsal kaynaklı su kirliliğini önlemeye yönelik tedbirler yaygınlaştırılması öncelikli eylemler arasında yer almaktadır. Bitkisel üretim arttırılması, hayvancılığın geliştirilmesi dışa bağımlılığın azaltılması için plan ve projeler oluşturulup hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. İyi tarım uygulamaları ve gıda güvenliğinin korunması kapsamında gıda güvenilirliğini teminen denetimlerin etkinleştirilmesi, bitki, hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele hizmetlerinin kapsamının genişletilmesi ile daha fazla kişiye fayda sağlanması planlanmaktadır. Tarımsal üretimde yerel hayvan ırkı ve tohum alanında biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir hale getirilmesi üzerine çalışmaların arttırılması stratejik hedefler arasında yer almaktadır. Başta kadın ve genç çiftçilere yönelik olmak üzere, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, teknoloji kullanımı, kaliteli ve sağlıklı ürün üretimi ile ilgili konularda eğitimler düzenlenmesi ve verilmesi, yayım ve sertifika programları ile tarımsal becerinin geliştirilmesine yönelik kurslar düzenlenmesi de kalkınma planı kapsamında oluşturulan stratejik planlar arasında yer almaktadır.

Kalkınma planlarındaki eylem ve faaliyet hedeflerinin yeni dünya tarım uygulamaları normlarına, uluslararası tarım, gıda ve çevre politikalarına uyumluluğunu sağlanması gerekmektedir. Yeni dünyada tarım uygulamalarının iklimden, toprak koşullarından etkilenmeden gerçekleştirilmesi için tarım 4.0 ve akıllı tarım uygulamaları hız kazanmıştır. Doğaya, ekolojiye, etik ve hukuki değerlerle uyumlu, iklim ve iyi tarım politikalarına uygun teknolojik faaliyetlerin arttırılması insanlığın ve doğanın geleceği için

elzendir. Dolayısıyla ülke ve şehir yöneticileri de yeni dünya tarım normlarına ayak uydurarak hali hazırda kapıda olan kuraklık ve açlığa karşı duyarlı olmalı ve önlem almaya yönelik politikalar geliştirmelidirler.

Tarımülkelerin GSYH oranlarında her zaman yer bulmaktadır. Ancak özellikle sanayi ve teknolojik gelişimler paralel olarak tarımsal üretim yoğunluklu ülkelerdeki sosyoekonomik politikadaki değişikliklerden dolayı ülkelerin tarımsal üretim gelirlerinin GSYH oranı da değişkenlik göstermektedir. Ülkemizde bu oran geçmiş yıllara nazaran gittikçe azalmaktadır. Bunun başlıca nedeni olarak ise insanların gelir açısından daha kolay ürün ve sektörlere yönelmesi söylenilebilir. Tarımsal üretim sektöründen farklı sektörler geçişe neden olan sosyal ve ekonomik nedenlerin ortadan kaldırılması noktasında Devlet Kurumlarına özellikle yerel yönetim birimleri olan belediyelere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle yerelde tarımsal üreticiler olan çiftçilere tarım desteklerinin inovatif bir şekilde artırılarak hizmetlerine sunulması önem arz etmektedir. 6360 sayılı belediyeler Kanunu' Özellikle tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve desteklenmesi yönünde Belediyelere yetki ve sorumluluklar yüklemiştir. Belediyelerin bu sorumlulukları yerine getirerek çiftçilere sağlamış oldukları destek ve hizmetlerle Tarım Sektörünün GSMH içindeki payı arttırılabilmektedir. Çalışmamıza konu Gaziantep ili Tarım politikaları incelemesi göz önüne alındığında Gaziantep Büyükşehir belediyesi ve Tarım İl Müdürlüğü'nün Tarımsal üreticilere yönelik hizmet ve destekleri Tarım Sektörünün GSMH içerisindeki payını arttırmaya yönelik çabaları içermektedir. Bu nedenle Gaziantep İli Örneğinde olduğu gibi özellikle Büyükşehir Belediyelerinin Tarımsal üretimi arttıracak politikaları geliştirme ve önceliklendirmeleri önemsenmektedir.

KAYNAKÇA

- AKMAN, Numan (2019), *Dünya ve Türkiye'de Hayvansal Üretim*, http://zootekni.agri.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/353/2019/09/HAYYET-ve-BES_2019_2020_BAHAR_N0.pdf, Erişim Tarihi:20.03.2023
- BAYRAÇ, NACİ ve YENİLMEZ, Füsün (2005), Tarım Sektörünün Yapısal Analizi ve Avrupa Ortak Tarım Politikası. *Demokrasi Platformu*, 1(3), 91-129.
- CENGİZ, Çağdaş (2010), *Avrupa Birliği Tarım Politikalarında Reformlar ve Sonuçları*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ERBAŞ, Hayriye (2017), Tarım-Gıda Etiği/Politikası ve Geleceğimiz: Ekonomik-Politik ve Ötesi Sosyolojik Bir Çerçeve. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 4 (1), 14-28.
- ESER, Didar. GEÇİT, Hüseyin ve EMEKLİLER, Yavuz (2000), *Tarımsal Ekoloji Terim ve Anlamlar Sözlüğü*, Ankara, 70 S.
- Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (2019). Yürütülen Çalışmalar, <https://gaziantep.tarimorman.gov.tr/Belgeler/solmenu/Brifingler/2019%20Y%C4%B1%C4%B1%20Brifing.pdf>, Erişim Tarihi:20.03.2023

- Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (2020). Yürütülen Çalışmalar, https://gaziantep.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2021/2020_Brifing.pdf, Erişim Tarihi:20.03.2023
- Gaziantep İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (2020),Yürütülen Çalışmalar, https://gaziantep.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2022/Brifing_2021%20son%20pdf.pdf Erişim Tarihi:20.03.2023
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (2020). 2020-2024 Stratejik Plan, <https://www.gaziantep.bel.tr/uploads/2020/07/2020-2024-stratejik-plan.pdf> Erişim Tarihi:20.01.2023
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (2021). 2021 Mali Yılı Performans Programı, <https://www.gaziantep.bel.tr/uploads/2021/02/2021-performans-programi.pdf> Erişim Tarihi:20.02.2023
- HATUNOĞLU, Emrah ve ELDENİZ, Feyza (2012), 2000 Yılı Sonrası Tarım Sektöründe Yapısal Dönüşüm Politikaları. *Sayıştay Dergisi*, Sayı:86, 27-56.
- KAYA, Mehmet ve KALAYCI, İrfan (2021), Türkiye’de Tarihsel Süreçte Tarım Politikası ve Planlama Deneyimi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 23-34
- KÜZECİ, Uğur (2011), *Türkiye’de Uygulanan Tarım Politikalarının Dış Ticaret Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- PAKDEMİRLİ, Bekir (2019), Tarımsal Kooperatiflerin Dünya ve Türkiye’de Mevcut Durumunun Karşılaştırılması. *Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 29 (2): 177-187.
- SEVİNÇ, İsmail ve KAHRAMAN Selçuk (2020), Türk Kamu Yönetimi Açısından Kalkınma Planlarındaki Yönetimsel Reform Hedeflerinin İncelenmesi (1963-2023). *Pesa International Journal of SocialStudies*, Vol:6 Issue:2, 90-112.
- Şahinbey Belediyesi (2021). 2021 Mali Yılı Performans Programı, https://www.sahinbey.bel.tr/upload/tr/dosya/icerikyonetimi/1262/2021MALYILIPERFORMANSPROGRAMI_12012021150043-4.pdf Erişim Tarihi:15.03.2023
- Oğuzeli Belediyesi (2020). 2020-2024 Stratejik Plan, https://www.oguzeli.bel.tr/userfiles/file/TC_O%C4%9Fuzeli%20Belediyesi%20Stratejik%20Plan.pdf Erişim Tarihi:20.03.2023
- VURAL, Hasan (2015), Tarım ve Gıda Güvenliğinde Etik İlkelerin Önemi. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 29(2), 193-202.
- YAVUZ, Fahri (2005). Türkiye’de Tarım, https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf, Erişim Tarihi:10.03.2023

YAPAR, Sönmez(2006), *Avrupa Birliği Tarım Politikaları ve Uyum Sürecinde Türk Tarım Politikalarının Avrupa Birliği'ne Entegrasyonu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

YÜKSEL, İlkin (2020), *Endüstri 4.0 ve Tarım Politikaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu,
(19.07.2005 tarih ve 25880 Sayılı Resmi Gazete).

5488 Sayılı T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kanunu
(25.04.2006 tarih ve 26149 Sayılı Resmi Gazete).

3194 Sayılı İmar Kanunu.

(09.05.1985 tarih ve 18749 Sayılı Resmi Gazete).